

Історія

УДК 94(477):329.78"1950/1960":[303.1:004]

DOI [https://doi.org/ 10.5281/zenodo.17669299](https://doi.org/10.5281/zenodo.17669299)

**Цифровізація та діджитал-проєкти у вивченні українського
шістдесятиництва**

Катерина Анатоліївна Петрова,

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри новітньої історії
України, Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-4589-5150>

Станіслав Сергійович Черкасов,

кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин Запорізького національного університету,

Запоріжжя, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0759-6594>

Єлизавета Іванівна Шмідт,

асистент кафедри новітньої історії України

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-8084-5195>

Прийнято: 02.11.2025 | Опубліковано: 21.11.2025

***Анотація:** Стаття має на меті дослідити можливості цифрових технологій у вивченні історії українського шістдесятиництва, визначити потенціал діджитал-проєктів для збереження, аналізу та популяризації*

джерельної бази, а також окреслити методологічні та етичні виклики, що супроводжують цифровізацію культурної спадщини.

У роботі застосовано порівняльний, структурно-функціональний і проблемно-аналітичний методи, а також елементи цифрової гуманітаристики. Проаналізовано три рівні цифрової інтеграції – оцифрування, цифровізацію та діджиталізацію – та оцінено можливості сучасних цифрових платформ і сервісів (Voyant Tools, Bookworm, QGIS, StoryMapJS, HistoryPin). Особливу увагу приділено досвіду українських і міжнародних цифрових проєктів, що можуть бути адаптовані до тематики шістдесятництва.

Встановлено, що цифрові інструменти не лише розширюють можливості роботи з джерелами про шістдесятників, а й дозволяють створювати нові формати візуалізації історичних процесів: інтерактивні карти культурних подій, корпусні моделі аналізу текстів, мультимедійні архіви та наративні карти. Виявлено ключові проблеми цифровізації джерельної бази: фрагментарність оцифрованих матеріалів, технічні обмеження, неповнота корпусів, ризики втрати контексту та етичні бар'єри, пов'язані з персональними даними та репресивними документами.

Цифровізація та діджитал-проєкти відкривають нові перспективи для реконструкції та інтерпретації історії українського шістдесятництва. Однак ефективність їх застосування залежить від системного врахування технічних, правових та методологічних викликів. Створення інтерактивного цифрового архіву шістдесятників може стати важливим кроком для збереження культурної пам'яті та інтеграції українського контенту у світовий цифровий гуманітарний простір.

Ключові слова: цифровізація, діджиталізація, цифрова гуманітаристика, цифрові проєкти, шістдесятництво, цифрові карти, цифрові архіви.

Digitalization and Digital Projects in the Study of the Ukrainian Sixtiers

Kateryna Petrova,

PhD in History, Senior Lecturer at the Department of Modern History of Ukraine,
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-4589-5150>

Stanislav Cherkasov,

PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of
World History and International Relations,
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-0759-6594>

Yelyzaveta Shmidt,

Assistant Professor of the Department of Modern History of Ukraine,
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0002-8084-5195>

Abstract: *The article aims to explore the potential of digital technologies in studying the history of the Ukrainian Sixtiers, to assess the role of digital projects in preserving, analysing, and disseminating sources, and to outline the methodological and ethical challenges that accompany the digitalization of cultural heritage.*

The study employs comparative, structural-functional, and problem-oriented analytical methods alongside digital humanities approaches. It examines three levels of digital integration – digitization, digitalization, and full-scale digital transformation – and evaluates the possibilities offered by tools such as Voyant Tools, Bookworm, QGIS, StoryMapJS, and HistoryPin. Special attention is given to

Ukrainian and international digital projects that may serve as models for digital initiatives related to the Sixtiers.

The research demonstrates that digital tools expand analytical possibilities for working with sources on the Sixtiers and enable the creation of new formats for visualizing historical processes, including interactive maps of cultural events, text-mining models, multimedia archives, and narrative-based cartography. Key problems of digitalization were identified: fragmentation of digitized materials, technical limitations, incomplete corpora, risks of contextual distortion, and ethical concerns related to personal data and sensitive archival records.

Digitalization and digital projects provide new opportunities for reinterpreting and preserving the history of the Ukrainian Sixtiers. Their successful application, however, requires careful consideration of technical, legal, and methodological challenges. The creation of an integrated interactive digital archive of the Sixtiers is proposed as a significant step toward preserving cultural memory and promoting the international visibility of Ukrainian historical heritage.

Keywords: *digitalization, digitization, digital humanities, digital projects, Sixtiers, digital maps, digital archives.*

Постановка проблеми. Цифрові технології набувають дедалі більшого значення в наукових дослідженнях, що відкриває нові можливості для збереження, аналізу та популяризації історії. Застосування традиційних наукових методів разом з практиками цифрової гуманітаристики поглиблює розуміння історико-культурних та суспільно-політичних процесів минулого, підвищує ефективність професійної діяльності історика, полегшує доступ до інформації, робить її доступною для широкої аудиторії та сприяє збереженню національної пам'яті. Разом з тим, це відкриває можливість інтеграції українського контенту у глобальні цифрові гуманітарні проєкти. Історія українських шістдесятників як феномен культурного опору радянській системі

є однією з ключових тем для розуміння процесу формування української національної ідентичності та культурної пам'яті другої половини XX століття. Водночас частина джерельної бази та результатів досліджень залишається недостатньо інтегрованою у цифровий простір, що обмежує дослідницький потенціал та публічний доступ. Застосування методів та практик цифрової гуманітаристики на прикладі цієї конкретної історичної проблематики дозволяє не лише зберегти історичну спадщину, а й розширити можливості її вивчення: від цифрового картографування до корпусного аналізу текстів. Інтеграція інтерактивних інструментів у вивчення історії сприятиме відкриттю нових інтерпретацій та долученню українського контенту у глобальні цифрові ініціативи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифрові технології в сучасних історичних дослідженнях з несподіваних спроб перетворилися на стійку тенденцію в сучасній науці. Вони суттєво розширили можливості зберігання, дослідження та оприлюднення історичної інформації. Тож, сучасний науковий доробок з цієї проблематики містить представницький комплекс досліджень щодо: визначення сутності та місця цифрових джерел в історичних дослідженнях (Ю. Святець [13]), аналізу архівних електронних інформаційних ресурсів (О. Левчук [8]), а також низка робіт, присвячених обґрунтуванню необхідності, аналізу методів цифрового збереження історико-культурної спадщини, особливо під час війни (О. Бірзова [2], В. Волинець [3], Т. Горбул [4], М. Міщенко [9]). Крім того, в роботі О. Бондаренка, С. Орлик та М. Пижика здійснена спроба систематизувати історіографію щодо використання цифрових технологій в сучасній історичній науці [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність окремих досліджень, присвячених розвитку цифрових гуманітарних практик, питання системної інтеграції цифрових технологій у вивчення шістдесятництва залишається недостатньо опрацьованим.

Дослідники здебільшого зосереджуються на традиційних історичних методах, тоді як значна частина джерельної бази – архівні матеріали, «самвидав», візуальні та аудіовізуальні документи, усні свідчення – або не оцифрована, або розпорошена між різними інституціями та веб-ресурсами. У сучасному українському та міжнародному цифровому середовищі відсутній цілісний проєкт, що забезпечував би комплексну діджиталізацію матеріалів про шістдесятництво та створював би інтерактивну платформу для їх аналізу, інтерпретації й популяризації. Таким чином, актуальною лишається потреба в науковому осмисленні можливостей цифровізації та діджиталізації у дослідженні шістдесятництва, визначенні їх потенціалу, обмежень і перспектив упровадження.

Постановка завдання. Завданням статті є системний аналіз можливостей цифрових технологій у вивченні історії українського шістдесятництва та визначення перспектив їх інтеграції у наукові дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження історії українського шістдесятництва передбачає охоплення великого масиву опублікованих та неопублікованих джерел: архівні документи протоколів допитів, слідчих справ КДБ, листування, спогади, літературні та мистецькі твори, усноісторичні інтерв'ю, візуальні джерела, аудіо- та відеоматеріали, періодика, «самвидав» тощо. Вивчення кожного з типу джерел може бути поглиблено інтеграцією методів, практик та інструментів цифрової гуманітаристики до традиційних підходів вивчення: оцифрування та архівування, корпусний аналіз текстів, цифрове картографування, онлайн карти, інтерактивна хронологія, цифрова реконструкція, мультимедійні інтерактивні виставки тощо. Кожна з цих практик сприятиме забезпеченню та систематизації джерельної бази та результатів досліджень історії українських шістдесятників.

Варто розрізняти три рівні інтеграції цифрових технологій до роботи з історичними матеріалами, залежно від їх складності: оцифрування, цифровізація та діджиталізація. Відмінності між ними не лише термінологічні, а й передбачають різні завдання, інструменти та очікувані результати. Оцифрування як технічна операція передбачає перетворення носіїв інформації у цифрові файли (сканування, фотографування). У результаті впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для роботи з електронними копіями документів та метаданих створюються електронні архіви та бази даних [14, с. 92]. До базових інструментів, завдяки яким можливе зберігання великих обсягів інформації можемо віднести хмарні сховища та технології блокчейну, що убезпечують від втрати інформації [14, с. 92]. До важливої складової роботи з оцифрування джерельної бази варто включити систематизацію та стандартизацію наявних даних – перевірку та детальний опис метаданих (автор, дата, місце, подія, цензурний статус).

Архіви, музеї та бібліотеки поповнюють свої колекції оцифрованими матеріалами, що можуть стати в нагоді фахівцям, викладачам, студентам та широкій аудиторії, зацікавлених у вивченні доступних фондів. Оцифрування історичних матеріалів забезпечує кращу збереженість об'єктів національної пам'яті та покращує можливості пошуку необхідної інформації. Веб-портали та онлайн-каталоги стають все більш популярним форматом довідкового апарату для дистанційної роботи з архівними фондами. Разом з тим, трансформації в науковому середовищі в умовах війни та пандемії актуалізували питання не лише збереження цифрових копій документів, а й необхідність онлайн доступу до джерел інформації. Обмеження можливостей фізичного доступу до архівів та бібліотек прискорили процеси цифровізації – створення електронних каталогів та баз даних із віддаленим доступом.

Разом з тим, варто зауважити на спільних для оцифрування та цифровізації викликах у вигляді недостатнього фінансування, технічних

можливостей та забезпечення кібербезпеки, що зумовлюють повільність процесу оцифрування значних обсягів архівних матеріалів [12, с. 252]. Серед проблем та викликів оцифрованих матеріалів також лишається їх значна розпорошеність між різноманітними інтернет-ресурсами, що ускладнює роботу з ними [5, с. 36]. Додатковим викликом по роботі з цифровізацією матеріалів є врахування етичних норм чутливого контенту (репресій) та дотримання авторських прав.

Процес діджиталізації джерельної бази та результатів досліджень передбачає використання відповідних інструментів та мультимедійного програмного забезпечення. Допоміжні програми та інструменти можна умовно розділити на професійні, які можуть бути складними у використанні без попередньої фахової підготовки та наявності потужної технічної бази, та на більш доступні онлайн інструменти, що не вимагають вузькоспеціалізованих навичок. Обидві категорії представлені широкою вибіркою інструментів, що мають свої переваги та особливості використання для конкретних завдань наукового дослідження [10, с. 94].

Так, наприклад, можна розглянути інструменти призначені для корпусного аналізу текстів такі як Voyant Tools та Bookworm. Voyant Tools – це зручне веб-середовище для структурного аналізу цифрових текстів, яке адаптоване до роботи й з україномовним матеріалом. Цей інструмент можна віднести до категорії, що більш відома як «хмаринка слів». Його можна використати для дослідження поезії та публіцистики шістдесятників, виявлення ключових понять, семантичних полів і стилістичних особливостей. За допомогою інструментів інтерпретації, для прикладу, можна простежити динаміку вживаних концептів («свобода», «правда») та зіставити результати за різними представниками шістдесятництва для виявлення спільних мотивів.

Для візуалізації динаміки ключових понять доцільно використати Bookworm – інструмент, що дозволяє простежити частоту вжитку термінів у

великих масивах репозитарію оцифрованих текстів. Наприклад, пошук за словом «Samizdat» демонструє різке зростання його вживання з початку 1960-х років, що корелюється з активізацією руху шістдесятників та поширенням неофіційних форм культурної комунікації. Цифровий інструмент передбачає можливість фільтрування результатів пошукового запиту, що відкриває чисельні можливості для дослідження [16].

Разом з тим, варто зауважити на недоліках та можливих викликах використання подібних інструментів в історичному дослідженні. При корпусному аналізі текстів результати в першу чергу будуть залежати від достатнього охоплення наявних матеріалів, які використовуються при аналізі. Частина джерельної бази може бути відсутня чи нерівномірно представлена. Як наслідок, це призведе до спотворення показників та хибних висновків про поширеність обраних концептів. Також не виключаються технічні помилки через низьку якість оцифрованих матеріалів чи похибки транслітерації, що особливо критичні для рукописів, старих видань чи специфічних варіантів правопису. Автоматизація подібних діджитал-технологій може також призводити до помилкової інтерпретації через лематизацію чи видалення стоп-слів, які можуть сприйматись як ті, що підлягають цензурі. Загрозу коректній інтерпретації також може представляти втрата контексту, семантичної ролі окремого концепту.

Хоча Voyant, Bookworm та інші інструменти відкривають значні аналітичні можливості, їхні результати слід інтерпретувати обережно. Автоматизовані підрахунки чутливі до якості матеріалів, параметрів обробки та контексту, тому цифровий аналіз має супроводжуватися ретельною якісною перевіркою, чітким описом методів, комбінуванням кількісного аналізу та якісної інтерпретації.

Широкий простір можливостей для дослідження історії шістдесятників відкривають платформи геопросторової візуалізації. Так, наприклад,

використання цифрового інструменту QGIS [21] дозволяє створювати, редагувати, аналізувати та публікувати геопросторову інформацію. За його допомогою можна наносити на карту місця проживання та діяльності шістдесятників, створювати інтерактивні карти культурних подій. Інша інтерактивна платформа – HistoryPin [18], надає можливість поєднувати географічні дані з візуальними та мультимедійними матеріалами. За допомогою долучення масивів фотодокументів можливо створення інтерактивної мапи, що реконструює досліджений період.

Особливо перспективним є застосування StoryMapJS, що дозволяє створювати інтерактивні карти-наративи, які поєднують просторові дані з мультимедійними матеріалами [22]. Для дослідження шістдесятників цей інструмент можна використати для реконструкції культурних маршрутів: від квартирних вечорів у Києві до таборів у Мордовії. За допомогою цього інструмента також можна створювати карту культурних подій, біографічні подорожі, поєднувати просторові дані із часовими для візуалізації змін у різні періоди діяльності шістдесятників. Завдяки інтеграції текстів, фотографій, аудіо та відео StoryMapJS створює ефект «занурення» у добу, роблячи історію доступною як для науковців, так і для широкої аудиторії. Таким чином, геопросторові інструменти не лише систематизують дані, а й створюють нові форми наративу про культурний опір радянській системі.

Акцентуючи на значних перевагах використання геопросторових інструментів, необхідно також виділити окремі застереги для наукового дослідження. Важливим завданням є поєднання сучасних шарів з історичними картами, вказівка на їх хронологічні рамки. Через невідповідність сучасних карт є ризик спотворити реалії минулого: зміни урбаністики, адміністративних кордонів, зниклі вулиці тощо. Карти-наративи також можуть створювати хибне враження причинно-наслідкових зв'язків (наприклад, інтерпретація концентрації точок на мапі як центру активності). Необхідно комбінувати

картографування з пояснювальними легендами. Хоча геопросторові інструменти дають потужні можливості для реконструкції «географії» шістдесятників, їхня аналітична цінність залежить від ретельної обробки даних, прозорої методології. Без цього карти ризикують нести лише естетичну цінність, слугувати хибними методологічно проблемними візуалізаціями.

Спільними ризиками до всіх рівнів процесу діджиталізації історичних джерел та результатів досліджень є етична чутливість, правові обмеження та авторське право. Робота з репресивними справами та персональними даними може шкодити живим учасникам означених подій або їхнім нащадкам. Публікація джерел без попередньої перевірки правовласників може призвести до юридичних претензій. Діджиталізація відкриває значні наукові й суспільні можливості, але її успіх залежить від системного менеджменту ризиків: поєднання правової перевірки, етичних протоколів, технічної надійності, методологічної прозорості та відповідального представлення результатів.

Аналізуючи ключові інструменти, можливості та ризики діджиталізації варто розглянути їх практичну реалізацію на прикладі національних та міжнародних ініціатив. У процесі діджиталізації, крім переваг зручного доступу до інформації, перед дослідником також постає одночасно можливість та завдання фіксувати та поширювати результати напрацювань, основою для чого можуть слугувати саме інтерактивні архіви та бази даних. За допомогою широкого вибору мультимедійних засобів та відповідного програмного забезпечення можливо не тільки зафіксувати, а й систематизувати отриману інформацію [5, с. 37].

Варто відзначити окремі досягнення цифровізації та діджиталізації історії України через функціонування низки віртуальних музеїв. Особливої актуальності ці проєкти набули після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році. Музеї та галереї оцифровують наявні колекції та розміщують їх на веб-сайтах [7, с. 143]. Вони об'єднують

цифрові копії документів, фотографій, відео, інтерактивні карти, а також використовують технології віртуальної реальності для реконструкції знищених об'єктів. Ці проєкти демонструють, як цифрові інструменти можуть не лише забезпечити доступ до історичних матеріалів, а й трансформувати саму форму їх презентації та інтерпретації [6, с. 64].

Серед вузькоспеціалізованих віртуальних баз даних, що присвячені дослідженій темі, варто виділити веб-сторінку музею шістдесятництва, що містить перелік матеріалів, які знаходяться у них на збереженні, та лише вибірккові оцифровані копії в онлайн доступі [11]. Також створений загальнодоступний електронний архів, присвячений творчості художників, які працювали у сфері неофіційного мистецтва – Електронний архів українського неофіційного мистецтва, проєкт «UU#Kyiv», електронний архів українського неофіційного мистецтва другої половини XX ст. «Ukrainian Unofficial» [24]. Українське цифрове середовище має свої досягнення у реконструюванні та візуалізації історії за допомогою діджитал-технологій. Незалежне видання Texty.org.ua у 2022 році створило інтерактивну мапу з інформацією про 29 авторів XIX–XXI ст., пов'язаних з містом Київ, що в тому числі включає таких представників українського шістдесятництва, як Василь Стус та Іван Драч [1]. Проєкт не тільки візуалізує на мапі київські адреси означених діячів, а й містить короткий біографічний опис та інформацію про наявні у Києві музеї, що присвячені їхній пам'яті.

Тим не менш, враховуючи обмежену репрезентацію українських шістдесятників у віртуальному просторі, доцільно звернутись до досвіду вже реалізованих музейних цифрових проєктів, адаптуючи їх до обраної теми через створення віртуальних виставок, карт культурних подій, інтерактивних біографій тощо. Можливість створення в майбутньому інтерактивного архіву шістдесятників забезпечила б збереження та систематизацію джерельної бази: інтерактивні профілі ключових діячів, їх творчі доробки, візуальні матеріали,

аудіо- та відеоархів, архів документів КДБ, листування, тощо. Подібний кейс також має значний науковий потенціал через інтеграцію у міжнародні цифрові гуманітарні ініціативи [17].

Вартим уваги прикладом подібних міжнародних цифрових ініціатив є проєкт The Roaring Twenties історикині звуку Емілі Томпсон [20]. Він поєднує архівні документи, кінохроніку, фотографії та картографічні інструменти для реконструкції «звукового ландшафту» Нью-Йорка 1930-х років. Користувач може взаємодіяти з матеріалами через три шляхи навігації: простір, час і звук, що дозволяє по-новому відчувати історичний контекст. Проєкт демонструє, як цифрові технології здатні не лише зберігати масиви даних, але й створювати інтерактивний досвід занурення у минуле [23].

За аналогією інтерактивний архів українських шістдесятників міг би поєднувати тексти, аудіозаписи поетичних читань, візуальні матеріали та документи радянських спецслужб. Подібно до «звукових карт» Нью-Йорка, можна було б створити «карту культурних подій» Києва та інших міст 1960-х років: літературні вечори, виставки, арешти, неформальні зустрічі. Такий підхід дозволив би не лише систематизувати джерела, а й відтворити атмосферу доби, зробивши історію шістдесятників доступною для дослідників, студентів і широкої аудиторії.

Проєкт Kindred Britain (Стенфордський університет) демонструє, як цифрові технології можуть візуалізувати історію через мережу родинних зв'язків. База даних охоплює майже 30 000 осіб, серед яких ключові постаті британської культури, пов'язані кровними, шлюбними чи соціальними зв'язками. Інтерактивний інтерфейс дозволяє користувачеві досліджувати біографії, просторово-часові карти та мережеві зв'язки, відкриваючи історію нації як «велику сімейну справу» [19].

За аналогією інтерактивний архів українських шістдесятників міг би відтворювати мережу інтелектуальних і культурних зв'язків між поетами,

художниками, науковцями та правозахисниками. Замість родинних ліній, як у британському кейсі, тут можна було б візуалізувати: творчі колаборації (спільні вечори, виставки, публікації); соціальні зв'язки (дружні та професійні контакти); репресивні практики (арешти, заборони, цензура, що впливали на мережу). Таке картографування дозволило б побачити історію шістдесятників не лише як сукупність окремих біографій, а як динамічну культурну екосистему, де взаємодія між людьми формувала нові сенси й стратегії опору.

Висновки. Таким чином, використання інструментів цифрової гуманітаристики відкриває нові можливості для вивчення історії українських шістдесятників. Впровадження діджитал-технологій сприяє не лише збереженню джерельної бази, а й дозволяє відшукати нові можливості до її інтерпретації та публічної взаємодії. Кожен з трьох рівнів цифрової інтеграції – оцифрування, цифровізація та діджиталізація – має власні завдання, інструменти та виклики. Чисельні українські та міжнародні проєкти можуть слугувати практичним прикладом реалізації процесів цифровізації вивчення історії українського шістдесятництва. Разом з тим, враховуючи технічні, правові, методологічні та етичні виклики, ризики помилкової інтерпретації, необхідно комбінувати діджитал-технології та традиційні методи досліджень. Успішна реалізація цифрових ініціатив у сфері гуманітаристики можлива лише за умови врахування означених ризиків на всіх етапах роботи, методологічної прозорості та критичного підходу до використання отриманих результатів.

Список використаних джерел

1. 29 письменників, які жили в Києві : інтерактивна карта. *Texty.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/articles/107833/29-pysmennykiv-yaki-zhyly-v-kyievi-interaktyvna-karta-muzayi-ye-lyshe-u-shistoh/> (дата звернення: 04.09.2025).

2. Біркова О. Історико-культурна спадщина України: цифрові технології збереження та популяризація в умовах воєнних дій. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2023. № 26(5). С. 90–94. URL: <https://doi.org/10.15421/172310>
3. Волинець В. О. Цифрові технології у сфері культури: теоретизація проблеми цифрових даних і культурної спадщини. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. Т. 4. № 2. С. 195–205.
4. Горбул Т. Діджиталізація культурної спадщини в Україні: аналіз особливостей в контексті розвитку цифрової культури. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 4. С. 212–218.
5. Коржик Н. Цифрові архіви України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 4. С. 35–38. URL: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/261889> (дата звернення: 06.09.2025).
6. Косаревська Р., Левченко О. Цифровізація історичних пам'яток України в контексті архітектури та містобудування: створення віртуальних музеїв та майданчиків. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*. 2023. Вип. 67. С. 60–71. URL: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.60-71>
7. Кузнецова Л., Кушнар'єв, І. Віртуальні музеї України як засоби збереження історичної пам'яті в умовах війни. *Питання культурології*. 2024. Вип. 43. С. 142–155. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.43.2024.303042>
8. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Архіви України*. 2020. № 4. С. 52–70. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2020.325.052>
9. Міщенко М. О. Оцифрування культурної спадщини в умовах воєнного стану. *Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вип. 45. 2022. С.10–12.

10. Москалюк М. М., Ленъ, А. В. Цифрові технології та їх роль у вивченні історії. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2025. Вип. 18. С. 92–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeesetu_2025_18_10 (дата звернення: 18.09.2025).
11. Музей шістдесятництва : офіційний сайт. URL: <https://museum60.com/> (дата звернення: 09.09.2025).
12. Пивоваров В., Пестряєва І. Архіви в цифрову епоху: стан та можливості. *Передові технології реалізації освітніх ініціатив*. Переяслав : Домбровська Я. М., 2025. С. 251–257. URL: <https://surl.li/fdkeoo> (дата звернення: 20.09.2025).
13. Святець Ю. А. Цифрові джерела в дослідницьких практиках істориків: теоретико-методологічний аспект. *Universum Historiae et Archeologiae = The Universe of History and Archeology = Універсум історії та археології = Универсум истории и археологии*. Дніпро, 2019. Т. 2(27). Вип. 1. С. 47–68. DOI: 10.15421/26190105
14. Юрчак Є. В. Новітні технології та практики при формуванні електронних архівів. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 16–17 квітня 2025 р. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2025. С. 91–94. URL: https://dnsgb.com.ua/assets/files/naukovi_konferencii/konf_17_04_2025.pdf#page=92 (дата звернення: 20.09.2025).
15. Bondarenko O., Orlyk S., Pyzyk M. Digital Technology in Historical Research: Contemporary Scholarly Current. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2024. № 33. Р. 227–238. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.33.317459>
16. Bookworm. URL: <https://bookworm.htrc.illinois.edu/develop/#> (дата звернення: 20.09.2025).

17. Digital Humanities: Projects. Lehigh University. *Library and Technology Services*. URL: <https://libraryguides.lehigh.edu/digitalhumanities/projects> (дата звернення: 20.09.2025).
18. Historypin. URL: <https://www.historypin.org/en/> (дата звернення: 20.09.2025).
19. Kindred Britain : official site. URL: <https://kindred.stanford.edu/#> (дата звернення: 20.09.2025).
20. McPherson T. The Roaring Twenties an interactive exploration of the historical soundscape of New York City. *The Vectors Journal*. 2021 URL: <http://vectors.usc.edu/projects/index.php?project=98> (дата звернення: 20.09.2025).
21. QGIS. URL: <https://www.qgis.org/> (дата звернення: 20.09.2025).
22. StoryMap. Maps that tell stories. Northwestern University Knight Lab URL: <https://surl.li/nhxfka> (дата звернення: 20.09.2025).
23. The Roaring Twenties an interactive exploration of the historical soundscape of New York City. URL: <https://roaringtwenties.princeton.edu/index.html> (дата звернення: 04.09.2025).
24. Ukrainian Unofficial : офіційний сайт. URL : <https://www.archive-uu.com/ua> (дата звернення: 28.09.2025).